

власник бажає повернути пошкоджене майно, то він може це зробити на підставі пред'явлення В. п. і, крім того, не позбавлений права вимагати відшкодування збитків, спричинених пошкодженням майна на підставі ст. ст. 1192, 1213 ЦК України. Тобто у таких випадках є доцільним поєднання кількох способів захисту.

Відповідно до ст. 389 ЦК України, гроші, а також цінні папери на пред'явника не можуть бути витребувані від добросовісного набувача. Установлення такого посиленого захисту цих об'єктів зумовлене їхньою особливою роллю у цивільному обороті, а також тим, що вони відносяться до родових речей. Оскільки, відповідно до ст. 387 ЦК, витребувані можуть бути лише індивідуально визначені речі, право власника грошей або цінних паперів на пред'явника має бути захищене за допомогою інших цивільно-правових засобів захисту.

І. О. Дзера.

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ, НЕГАТОРНИЙ ПОЗОВ – позов про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпорядження своїм майном, не пов'язаних із позбавленням володіння. Цей спосіб З. п. в. врегульовано ст. 391 ЦК України, відповідно до якої власник має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном. Як видно з тексту наведеної статті, так само як і у випадку з віндикацією, термін «негаторний позов» у ст. 391 ЦК України не застосовується на відміну

від судової практики (див., зокрема, Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ : Лист ВСУ від 01.07.2013; Інформаційний лист ВАСУ «Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані зі здійсненням права власності та його захистом» від 31.01.2001).

Основною метою цього позову є усунення порушень у здійсненні власником права власності. Підставами цього позову є: 1) перебування речі у володінні власника; 2) факт учинення перешкод власникові у здійсненні повноважень користування та розпорядження; 3) відсутність, як правило, спорів із приводу належності позивачеві майна на праві власності чи іншому титулі. Якщо ж відповідач не визнає або оспорує право власності власника, то, крім вимоги усунути перешкоди, власник вправі також вимагати визнати за ним право власності. Перебування майна, щодо якого вчиняються перешкоди іншою особою, у власника виключає можливість поєднання негаторного позову з віндикаційним, тому вони є взаємовиключними.

Речово-правовий характер Н. п. полягає у тому, що цей вид позову може бути поданий лише за відсутності зобов'язально-правових відносин між власником та порушником, а також лише щодо індивідуально визначеного майна, яке є об'єктом права власності власника.

Хоча у ст. 391 ЦК України не передбачено такої ознаки дій відповідача, як протиправність щодо вчинення ним перешкод власникові у реалізації ним

повноважень розпорядження та користування належним йому майном, однак вона є необхідною. По-перше, власник є носієм абсолютного права, від порушення якого повинні утримуватися всі оточуючі особи. По-друге, відповідно до ст. 13 ЦК України при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. По-третє, відповідно до ст. 321 ЦК України, ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні, інакше ніж у випадках і в порядку, встановлених законом. Отже, вчинення іншою особою перешкод на підставах та в порядку, передбачених законом, унеможливує задоволення Н. п. (наприклад, у разі здійснення на законних підставах накладення заборони на відчуження майна власника, вилучення майна з володіння власника, застосування спеціальної конфіскації майна власника та ін.).

Н. п. має на меті усунути тривалі порушення повноважень власника, а не ті, що мали місце в минулому, що зумовлює непоширення на вимоги за Н. п. позовної давності, хоча у ст. 268 ЦК України, якою визначається перелік вимог, на котрі не поширюється позовна давність, немає вказівки на Н. п. Аргументом на підтвердження такої позиції є триваючий характер правопорушення та наявність його в момент подання позову. Якщо ж на час подання позову порушення припинилися, то відпадає підстава для пред'явлення Н. п. У такому разі власник має право вимагати лише відшкодування збитків

або застосувати інший спосіб захисту свого права.

Потреба в застосуванні власником Н. п. виникає тоді, коли, наприклад, інші особи зводять споруди, саджають дерева, чим спричиняють зсуви й обвали; унеможливають підходи і під'їзд до будинку власника або спричиняють затемнення житла чи обмеження у доступі до природної освітленості насаджень на ділянці власника, одноособово займають приміщення, що мають перебувати у спільному користуванні всіх співвласників; здійснюють ремонт своєї квартири чи частини будинку так, що це спричиняє перешкоди чи небезпеку для проживання інших співвласників. Різновидом Н. п. є також вимога про виселення особи, яка безпідставно займає житлове приміщення власника (співвласника), зокрема якщо попередній власник продовжує його займати після його відчуження.

За Н. п. суд може зобов'язати відповідача припинити дії щодо чинення перешкод власникові; відновити права власника у становище, яке існувало до порушення; відшкодувати завдані такими діями збитків на підставі ст. 23 ЦК України, наприклад звільнити неправомірно займане житло або земельну ділянку власника, знести неправомірно збудовані споруди, привести майно власника до стану, яке існувало до порушення права.

І. О. Дзера.

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ, ПРОГІБІТОРНИЙ (ПРЕВЕНТИВНИЙ) ПОЗОВ – походить із римського права (*actio prohibitoria*) – позов про